

ról, mely nemcsak az első és harmadik ejtegetésű nő- és himnemű neveknél, hanem a második ejtegetésű nevek egy részénél is egyszerűen a névnek támasz nélküli alakjával, más részénél pedig, u. m. majdnem valamenynyi lelkes lényt jelentő vagy személyesített főnevek és minőségi mellékneveknél latinosan az *u* végzet *e*-vé változásával képződik? Valóban az eleinte említett tespedés ezen és más ilyen részben nem vált a déli román nyelv kárára; mert szólító esetalakok mint *domnedieu* isten, *turcu* török, *côrbe* holló, *dômne vindecatorie* orvos ur stb., milyenekkel ezen nyelvjárás a régi román könyvek nyelvével megegyezőleg bír, akár logikailag, akár nyelvészetileg elemézve többre becsülendők az északi román nyelv *domnedieule*, *turcule*, *domnule* s más ilyenén szólító alakjainál.

(Vége köv.)

Dr. Szilasi Gergely.

A hasi hagymáznál és külerőszak behatására támadt agylobnál az agyban létrejövő elváltozásokról.

Ez czíme egy Virchow Archiv-ja utolsóelötti füzetében¹⁾ megjelent és a mellékelt táblákon rajzokkal illusztrált dolgozatnak, melynek szerzője Popoff Leo tr. Szentpétervárról, ki idevágó vizsgálatait és kísérleteit a strassburgi egyetem kórtani intézetében, v. Recklinghausen tn. vezetése alatt végezte. E dolgozatot kivonatilag ismertetni, úgy hiszem, nem lesz felesleges, minthogy az, a Cohnheim által — egy évtizeddel ezelőtt — felállított lobelméletnek újabb illusztrációjául szolgálhat s kiindulási pontját képezheti egy, az agy lobos bántalmainál s a heveny fertőző kóroknál az agyban végbemenő kórboncz- és kórszövetteni elváltozásoknak pontosabb kutatását magának célul kitűzött buvárlati törekvésnek.

Minden orvos előtt — ki a kórbonczasztal körül megfordult — ösmeretes, hogy az agybántalmaknál (lelki- és kedélybetegségek, önállóan vagy külsértések folytán fellépett, vagy az öszszes szervezetet megtámadott betegségeket [heveny fertőzési és küteges kórok] kísérő bántalmak) általában mily kevés s hogy szerzővel szóljak, mennyire „silány“ az eredmény, melyhez jelenlegi vizsgálódási eszközeinkkel, ha nem is épen a szabad szemmel látható (makroszkopikus), de mindenesetre és mindig a göröcsövi vizsgálatnál kitünhető kórboncz- és kórszövetteni elváltozásokat illetőleg a hullában jutunk. Az örültségi kóroknál, bizonyos idegbántalmaknál, önálló és külsértésre támadt agyloboknál, a hagymázat és más heveny fertőzési kórokat (mint p. himlőt stb.) kísérni szokott agybántalmaztatási jelenségeknél (erős főfájás, szédülés, félrebeszélés, furor, kábultság, elbuzulás, az érzékek meggyengült, megzavart működése) szokásossá vált, midőn az agyra,

¹⁾ LXIII. köt. 3. és 4. füz., 421 és kk. II.

nyult- és gerinczagyra, idegekre kerül a sor, azok bonczvizsgálatához egész resignatioval fogni, azon biztos előzetes föltevással, hogy itt úgy se fogunk valami figyelmet érdemlő vagy legalább macroscopice észlelhető kóros átváltozásra akadni; s midőn aztán a kellő megke-ményítés után a kimetszett agy- stb. részlet fáradtságos görcsövi vizsgálatát végeztük, majdnem ugyanazt mondhatjuk. Innen magyarázható aztán, hogy az agy- stb. bántalmak, többnyire működési zavaroknak tekintettek s fölvtették — a minden más szerv bajainál tapasztaltakkal homlokegyenest ellenkezve — hogy ott boncztanilag vagy görcső segélyével kimutatható kóros átváltozás nincsen jelen s az egész folyamat csupán működési zavaron alapul.

Legujabban azonban Meynert es többen mások — kiket szerző idéz — kezdtek az agy kóros elváltozásait boncztani és görcsövi éles vizsgálat alá venni s így annak legtöbb betegségekben találtak kimutatható elváltozásokat.

Popoff tr. a hasi hagymáznál s az agy erömüvi bántalmainál az agyban létrejövő elváltozásokat tanulmányozta és pedig utóbbiakat kísérletileg.

Először a hagymázzal foglalkozik s dolgozatát a következő sorokkal vezeti be:

„A hagymászerű megbetegedések, tudvalevőleg, az idegműködésekben soknemű zavarokat mutatnak, különösen résztvesz ebben az agy. Olykor ezen zavarok az agy működésében oly nagy fokban jelentkeznek, hogy régebben azt hívék, mikép ilyen esetekben a hagymászerű megbetegedésnek külön nemét, az agyi hagymázt — typhus cerebralis — kell felvenniök. Nem ritkán a hagymáz lefolyása után az agyi zavarok utóbetegségek (lelki betegségek, hűdések stb.) alakjában lépnek fel.

„Kétséget nem szenved, hogy ezen zavaroknak oka, az agy helybeli boncztani elváltozásában rejlik, olynemű elváltozásában, mely nem csupán a hagymáz lefolyásában jelentkező mulékony kórtünetek okozója gyanánt, hanem kiindulási pontul tekintendő a hagymáz után kifejlő tünetekre nézve. Az eddig e részben nyert boncztani leletek azonban kevés felvilágosítást szolgáltatnak a tünetek magyarázására.

„Valahány vizsgálat még eddig csak történt, mindenik után az tünt ki, hogy (hagymáznál) az agy többé kevésbbé vérrel volt túltelve vagy pedig vizenyős állapotot mutatott.

„Bár néhány szerző (mint Greisinger és mások) e tünetekben mi jellezőt se akar találni s valamenynyi agyi tünetet csupán működési zavarnak tekint, a mely a hagymáz-méreg által hozatik létre, mégis velük szemben különösen Buhl¹⁾ igyekezett ezen boncztani adatok értékét méltányolni és ő nem csupán az agynak vizenyős állapotából, a melyet meglehetősen gyakran talált, hanem annak többé kevésbé kifejezett vérbőségéből magának az agy állománynak sorvjára (heveny agysorvadás) következtetett. Ezen agy-

¹⁾ Buhl, Zeitschr. für rationelle Medicin, 5. 8. köt.

„sorvadás szerinte következménye lehetett a hagymázmér g vagy a szö-
 „vetek bomlási terményei behatásának az agyra. Ámde ezen sorvadásnak
 „jelenléte, úgy az arra vezető folyamat általa közvetlenül kimutatva
 nem lett.

„Hoffmann¹⁾ Buhlnek azon állítását, hogy az agyban vize-
 „nyős állapotok nem épen ritkán fordulnak elő — saját vizsgálá-
 „tai nyomán — valóban ismerte el. Azon kívül még a hagymázos agy-
 „ban az agynak elterjedt foltokbani sárgás vagy barnás
 „elszinesedését találta; e mellett a göröcsövi vizsgálat azt mu-
 „tatta, hogy az idegsejtek barna vagy fekete füstenszem-
 „csékekkel anynyira megteltek mikép utóbbiak még ma-
 „gukba a sejtmagvakba is benyomultak. Nehány sejt szét-
 „esési állapotban volt, mi arra indítá, hogy per analogiam a más
 „szervekben előjövő változásokkal, ezen tünetet terimbeles elfajulás-
 „nak nyilvánítsa.

„Ezenkívül a nevezett szerzők és mások a hagymáznál még az
 „agyüterekben is találtak olyatén elváltozásokat, hogy falazataik
 „(különösen a legkisebb edényekben) tetemes mennyiségű zsir-
 „ral és füstenszemcsékekkel voltak telve.

„Adjuk még hozzá Meynert-nek²⁾ röviden oda vetett megjegy-
 „zését, miszerint alkalma volt, a hagymázos agyban az ideg-
 „sejteknek olyatén előhaladó (progressiv) átváltozásait
 „találni, a milyeneket Tigges³⁾ és ő maga is az agynak más kü-
 „lönböző megbetegedéseinél megfigyelt és a mikről később kissé ki-
 „meríthetőbben fogunk megemlékezni — ezzel lényegileg kimerítettük
 „ismereteinket az agyban hasi hagymáznál előjövő kórbonczatani el-
 „változásokról.

„Miótán az agynak bonczatani elváltozásait illetőleg tett vizs-
 „gálatoknak, főként a göröcsövi vizsgálatoknak — eredményei oly si-
 „lányak, ez okból v. Recklinghausen tnr. vezetése alatt fel-
 „használtam az alkalmat, hasi hagymázban elhaltaknak agyait ily irány-
 „ban megvizsgálni.“ —

Ezen irodalmi és ált. lános bevezetés után szerző előadja, hogy
 öszszesen tizenkét typhus-agyat vizsgált meg s hozzáteszi, hogy a
 csekély szám daczára a talált kóros elváltozások oly állandók voltak
 s oly anynyira kifejelettek, hogy az esetleges fellépésnek még gondo-
 latát is ki kell zárni. Az agyak 12—35 éves egyénektől, kik a be-
 tegség 2. és 3. és egy esetben 4. hetében elhaltak, vétettek.

A mi a makroszkopikus elváltozásokat illeti, e részben szer-
 ző semmi különöst se fedezhetett fel, kivéve azt, hogy a véredé-
 nyek többé-kevésbbé világosan kifejezve vérrel voltak túltelve.
 Agyvizenyő alig észleltetett, ha igen, akkor se élesen ki-

²⁾ Hoffmann, Untersuchungen über die pathologisch-anatomischen Veränderungen bei Abdominal typhus. 1869.

³⁾ Meynert, Ein Fall von Sprachstörung. Wiener medicinische Jahrbücher. 1866. 62 l.

⁴⁾ Tigges, Zeitschrift für Psychiatrie. 20. k. 4. füz.

fejezett módon. Mi — szerző szerint — valószínűleg onnan származott, hogy a megvizsgált agyak eseteiben a betegség nem tartott igen sokáig.

Górcsői vizsgálatainak eredményeiből szerző csak azokat közli, melyek különösen tisztán és állandóan mutatkoztak.

A kéregállományból vett metszeteknek kis nagyítással (Hartnack, 4. sz. tárgylencse rendsz., 2. 3. sz. szemlencse) vizsgálásánál a legfeltűnőbb jelenség volt az agy állományának kisdéd sejtszerű elemekkel való beszüremkedése, mely elemek némileg a nyirk-sejtekhez vagy az ideghüvely (neuroglia) szemcséihez voltak hasonlóak. Ezen beszüremkedés a kéreg minden rétegeiben mutatkozott, de a legvilágosabban ott volt észlelhető, a hol az idegsejtek ép állapotban kissé távolabb fekszenek egymástól (igy pl. a Meynert szerinti 5. rétegben.)

A mellett, ezen beszüremkedés azon jellegző sajátyságot mutat, hogy legtöbbször bizonyos meghatározott módon volt csoportosítva, mely csoportosulás alakjára nézve az idegsejtek elhelyeződésének felel meg. Gyakran látható volt, hogy a beszüremkedő sejtelemekek az idegsejtek körül fekszenek vagy azok felületére mintegy odahintvék, úgy hogy egy alantfekvő sejt alakja nem tisztán kivehető és csakis az ilyen csoportoktól kiinduló nyulványok mutatnak arra, hogy itt idegsejt fekszik. Azonban ezen csoportok egy némelyikénél, melyek alakra és nagyságra nézve az idegsejteknek tökéletesen megfelelőek voltak, a nyulványok nem voltak észlelhetők.

(Folytatása követhet.)

Dr. Koch Antal egyet. tanár előleges jelentései őslénytani kutatásai eredményéről.

Mélt. erd. muz. egyeleti választmány!

Van szerencsém a múlt hó folytában tett földtani kirándulásaimról előlegesen a következőket jelenteni:

Julius 4-ikén Méra és Korod vidékét bejárván, vagy 50 darab kőzetet és kőületet gyűjték s igen érdekes észleleteket tevék.

Jul. 18-ikán vasúton Sztánáig, innen Zsobokra és aztán Jegenyére mentem át, útközben mindenütt becses adatokat gyűjtve. E vidékről is vagy 50 darab kőzetet és kőületet szerzék gyűjteményeink számára.

Jul. 29-ikén délután kimenvén a Hójába, itt a Schuster K. tanító által feltalált kőülethely viszonyait közelebbről megvizsgálám s legalább is 100 kőületet gyűjték.

Ezzel kapcsolatban vagyok bátor a t. választmány figyelmét egy igen érdekes és fontos ősemlősnek, a közelébb leírt Brachydiastematherium transylvanicum-nak lelhelyére föl hívni, a mely András háza mellett a Nádasnak partszakadásában van elte-